

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 318 79 51

- **Aan:**

Minister van Defensie
De Staatssecretaris van Defensie
De Chef Defensiestaf
De Secretaris-Generaal

i.a.a. PCDS
SCOCIS
HOZ
DAB
HCZ

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

DIS/92/095/4197

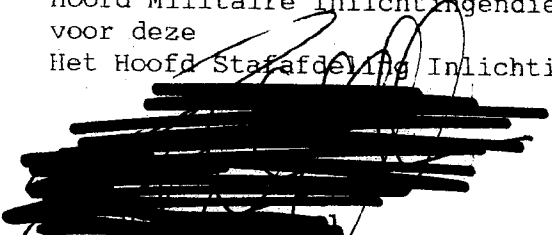
02 november 1992

Onderwerp

Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 80/92)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in de voormalige Joegoslavische federatie.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Kolonel der Grenadiers

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

80/92

(Afgesloten 021200 NOV 1992)

Bosnië-Herzegovina

Zowel rond Sarajevo als in het dal van de rivier Sava, die de grens vormt tussen Kroatië en Bosnië-Herzegovina, is sprake van een opleving van de strijd. In het noorden zou vooral rond de steden Brcko en Gradacac fel worden gevochten; daarbij zou ook de stad Zupanja op de Kroatische oever van de Sava zijn getroffen door (Servisch) artillerievuur.

Inmiddels is bevestigd dat de stad Jajce in centraal-Bosnië is veroverd door Servische gevechtsgroepen. Er zijn geruchten dat dit mogelijk is geworden door een geheim akkoord tussen Serviërs en Kroaten; laatstgenoemden zouden hebben geweigerd te strijden voor het behoud van de door Moslims gedomineerde stad. Dit is overigens ontkend door Bosnisch-Kroatische bevelhebbers en het lijkt ook niet in het belang van de Kroaten, omdat door de val van Jajce de Servische corridor naar de door Serviërs gedomineerde gebieden in west-Bosnië en zuid-Kroatië aanzienlijk is versterkt. Anderzijds zijn er wel aanwijzingen dat de val van Jajce verband houdt met een verzwakking van de Moslim-Kroatische coalitie als gevolg van de onderlinge gevechten in deze regio van de afgelopen weken.

Kort na de val van Jajce hebben de politieke leiders van de Servische gebieden in beide republieken formeel bevestigd te streven naar één groot-Servische staat. Zij hebben aangekondigd op korte termijn een gezamenlijk staatsverband te zullen vormen. Volgens hun verklaringen zal Servië vervolgens worden uitgenodigd zich bij deze republiek aan te sluiten. Ook de toetreding van Montenegro werd daarbij mogelijk geacht. Een dergelijke gang van zaken lijkt echter uitermate onwaarschijnlijk.

Overigens heeft de Bosnisch-Servische leider Karadzic tijdens een zitting van het parlement van de Bosnisch-Servische staat gepleit voor delegering van grote delen van het staatsgezag in Bosnië-Herzegovina over vijf zones, waarvan er drie in meerderheid door Moslims zouden worden bewoond. Dezen zouden echter, evenals Serviërs en Kroaten, op centraal niveau over slechts één stem beschikken. Dit streven van Karadzic lijkt haaks te staan op het streven naar een Groot-Servië. Vermoedelijk zullen zijn suggesties onaanvaardbaar zijn voor de Moslims, die vasthouden aan de eenheid en het centrale gezag in Bosnië-Herzegovina.

De val van Jajce heeft geleid tot een stroom van duizenden, vooral Moslim, vluchtelingen in de richting van de stad Travnik, die nog in Moslim-handen is. Naar verluidt is een aantal van deze vluchtelingen aangevallen door Servische eenheden. Gezien de kritiek op de Servische schendingen van de mensenrechten, moet worden vastgesteld dat dergelijke aanvallen niet de politieke belangen van de Serviërs dienen. Het Servische optreden bij Jajce kan erop wijzen dat de Servische politieke leiders onvoldoende controle hebben over de militaire ontwikkelingen. Dit zou inhouden dat ook de vredesinspanningen van Vance en Owen, die juist proberen de invloed van die politieke leiding te mobiliseren, kansloos zijn. Overigens hebben lokale Servische bevelhebbers gesteld dat er

zich geen Servische eenheden in de betreffende omgeving bevonden, zodat de beschietingen het werk moeten zijn van Moslims of Kroaten. Zoals bekend zijn Moslims er in het recente verleden van beschuldigd incidenten uit te lokken met als doel de publieke opinie tegen de Serviërs te mobiliseren.

Het afgelopen weekeinde is vanuit Belgrado een konvooi met hulpgoederen van UNICEF in Sarajevo aangekomen. Het konvooi heeft naar verluidt nauwelijks oponthoud gekend. Mogelijk hebben de Serviërs, die vrijwel de gehele door het konvooi gevolgde route beheersen, de veiligheid van dit met veel publiciteit omgeven konvooi niet in gevaar willen brengen. Het is echter prematuur om aan te nemen dat de strijdende partijen het door UNICEF verzochte bestand van een week zullen respecteren.

De Bosnische president Izetbegovic heeft de Bosnische Kroaten beschuldigd van pogingen het staatsgezag te ondermijnen en de Moslims te vernietigen. Hij beschuldigde de Kroatische regering van betrokkenheid hierbij. De Bosnische Kroaten hebben echter de Moslims van over geheel Bosnië-Herzegovina gecoördineerde aanvallen beschuldigd. In verband met de groeiende tegenstellingen tussen beide bevolkingsgroepen heeft Izetbegovic een bezoek gebracht aan zijn Kroatische ambtgenoot Tudjman. Zij spraken zich uit voor continuering van het militaire samenwerkingsverband tegen de Serviërs. Ondanks deze principeafpraak is het, gezien de uiteenlopende visies van beide partijen over de toekomst van Bosnië-Herzegovina, te verwachten dat de wrijvingen tussen de beide bevolkingsgroepen zullen voortduren.

Volgens het (pro-)Servische persbureau TanJug is recentelijk onder VN- en EG-auspiciën een principe-overeenkomst gesloten tussen federaal premier Panic, de eveneens Panic geheten CGS van de JNA, en de Bosnisch-Servische leider Karadzic. Op grond daarvan zou de Bosnisch-Servische luchtmacht, die op grond van eerdere afspraken zou worden overgebracht naar Servië, nu op Banja Luka blijven en aldaar onder internationaal toezicht worden geplaatst. Met deze afspraak zou eveneens het beoogde doel, namelijk controle op de naleving van het vliegverbod, worden bereikt. Hiermee wordt in feite toegegeven aan de protesten van Servisch-nationalistische zijde en de betrokken vliegers, die het vertrek van de vliegtuigen als verraad aan de Servische zaak beschouwen.

Internationale vredesinspanningen

De internationale onderhandelaars Vance en Owen hebben benadrukt dat de economische sancties tegen Servië en Montenegro pas zullen worden opgeheven als de Servische agressie in Bosnië-Herzegovina zal worden stopgezet en de autonomie van de Servische provincie Kosovo zal worden hersteld. Met name dit laatste is opzienbarend, omdat dit tot op heden niet als expliciete voorwaarde voor opheffing van de sancties werd genoemd. Owen dreigde in dit kader zelfs met een verscherping van de sancties indien de Servische president Milosevic, die door Owen het belangrijkste obstakel voor een vredesregeling werd genoemd, zijn opstelling niet aanpast. In dit kader noemde Owen federaal president Cosic de centrale figuur in de oppositie tegen Milosevic. Overigens zijn er nog geen aanwijzingen dat het Servische bewind onder invloed van de sancties bereid zal zijn tot ingrijpende concessies. De uitlatingen van Vance en Owen kunnen zelfs contra-productief werken, omdat Milosevic kan aanvoeren dat de EG en de VN zich mengen in interne aangelegenheden van Servië.

De secretaris-generaal van de WEU, Van Eekelen, heeft het afgelopen weekeinde gepleit voor de vestiging van beschermde gebieden in Bosnië-Herzegovina naar analogie met de situatie in Irak. Tevens stelde hij dat het mandaat voor de marineschepen die de naleving van de handelsboycot op "Joegoslavië" controleren, moet worden uitgebreid. Zoals reeds eerder gemeld, kan de vestiging van

beschermde zones in Bosnië-Herzegovina onbedoeld een bijdrage leveren aan het bestendigen van de etnische verdeling die is ontstaan door de Servische politiek van etnische zuiveringen.

Tijdens het eerder gemelde bezoek van Izetbegovic aan Teheran zou Izetbegovic hebben gedreigd met de inzet van chemische wapens tegen de Serviërs als het embargo op wapenverkoop naar Bosnië-Herzegovina niet zal worden opgeheven. Volgens de Iraanse media zou Izetbegovic de Europese landen ervan hebben beschuldigd de Servische agressie tegen zijn land te steunen door het verbod te handhaven. Zoals bekend is Iran een van de grootste voorstanders van het opheffen van het embargo en voor een intensivering van politieke en militaire steun aan de Bosnische Moslims.

Servië/Montenegro

Naar verluidt heeft de JNA in Belgrado een speciaal korps gevormd, dat zowel in staat moet zijn de stad te verdedigen alsook moet kunnen worden ingezet bij het handhaven van de openbare orde. Daartoe bestaat het korps uit drie brigades, waarvan de eerste een reguliere opbouw kent, de tweede bestaat uit "speciale eenheden" en de derde een luchtlandingsbrigade is. Hoewel de oprichting van dit korps vermoedelijk een uitvloeisel is van de reorganisatie van de voormalige JNA tot het leger van het "nieuwe Joegoslavië", moet worden vastgesteld dat hierdoor de autoriteiten in beginsel een belangrijk middel ten dienste komt te staan ter bestrijding van onrust in de hoofdstad, maar ook elders in het land, bijvoorbeeld in de voormalige autonome provincies.

In het federale parlement zal de komende dagen een motie van wantrouwen worden behandeld tegen de regering van federaal premier Panic. De motie was ingediend door de extreem-nationalistische Radicale Partij (SRS, maar informeel aangeduid als de "Chetniks"), die in het parlement vaak samenwerkt met de socialisten van de conservatieve Servische president Milosevic. Mogelijk zal deze de bedoelde motie gebruiken om zich van Panic te ontdoen. Naar verwachting zal de motie in eerste instantie worden afgewezen, omdat de premier in één van de twee Kamers van het parlement, die wordt benoemd door de twee deelrepublieken, kan rekenen op de steun van Montenegro. Volgens de constitutionele regels zal dan het voorstel later in de week opnieuw in stemming worden gebracht, waarbij in geval van een nieuwe impasse de andere kamer, waarin de Servische socialisten en nationalistten een grote meerderheid bezitten, zal prevaleren. Vermeldenswaard is dat president Cosic, een medestander van Panic, heeft aangekondigd morgenavond de bevolking te zullen toespreken.

Volgens een recente Servische persmelding is in de tankfabriek te Krusevac het eerste exemplaar gepresenteerd van een volledig in "Joegoslavië" geassembleerde tank. Daarbij werd aangekondigd dat het land in staat is tot zelfstandige produktie van tanks en in dat kader voornemens is het nog met de oude federatie gesloten contract met Koeweit voor de levering van 25 tanks over te nemen. Het is echter niet duidelijk of Koeweit in de huidige omstandigheden nog bereid is militair materieel van "Joegoslavië" af te nemen.

Deze aankondiging wijst erop dat "Joegoslavië" in staat is geweest het systeem uit de Tito-periode, waarin de productie van wapens afhankelijk was van toelevering uit diverse republieken, te doorbreken. Dit zou inhouden dat het Joegoslavische leger, evenals de voormalige JNA, de beschikking krijgt over in het land zelf geproduceerde tanks. Bovendien zou export van dergelijke wapens een belangrijke bron van harde valuta kunnen betekenen. Opmerkelijk is overigens dat uit de Servische berichtgeving blijkt dat toeleveringsbedrijven uit Banja Luka, in het door Serviërs beheerste deel van Bosnië-Herzegovina, een rol spelen bij de produktie van de betreffende tank.

Kosovo

Vance en Owen hebben een poging gedaan te bemiddelen tussen federaal premier Panic en de leider van de Albanese meerderheid in de voormalige autonome provincie Kosovo, Rugova. Hoewel zij hebben aangekondigd dat als gevolg van hun besprekingen de openbare scholen in Kosovo, die twee jaar niet hebben gefunctioneerd als protest tegen de herroeping van de autonomie van Kosovo, weer zullen worden geopend, hebben de bemiddelaars gesteld dat hun poging in essentie is mislukt. Dit wijst erop dat beide partijen op hun standpunt blijven staan; Rugova streeft naar volledige autonomie, indien mogelijk zelfs afscheiding, terwijl Panic weliswaar bereid is tot een zekere autonomie voor Kosovo, maar zich verzet tegen opdeling van Servië.

Vermeldenswaard is dat ten tijde van de besprekingen een demonstratie plaatsvond, georganiseerd door de SRS. Zij trokken het nationalisme van Panic in twijfel. Dit onderstreept het vermoeden dat leden van de SRS in de komende verkiezingstijd mogelijk campagne zullen voeren tegen de hervormingsgezinde krachten in de "Joegoslavische" politiek. Gezien het gewelddadige optreden van SRS-leden dat is vastgesteld in zowel Bosnië-Herzegovina als Vojvodina, zijn pogingen tot intimidatie in dat kader niet uitgesloten.

Kroatië

_____ meldt dat Kroatische eenheden in de omgeving van het schiereiland Prevlaka hun posities eenzijdig enkele honderden meters naar het zuiden hebben verplaatst, waarmee zij in ieder geval de geest van de overeenkomst tot demilitarisering van het schiereiland schenden. Bovendien maken deze eenheden, ondanks protesten van de missie, nog steeds gebruik van een witgespoten terreinwagen, waardoor zij de indruk kunnen wekken deel uit te maken van de missie of de VN. Deze incidenten geven aan dat de Kroaten hun posities in deze omgeving willen verbeteren en derhalve nog steeds rekening houden met een opleving van de strijd in die regio.

De autoweg tussen Zagreb en Belgrado is bij Okucani (UNPA-west) nog steeds geblokkeerd door eenheden van de Servische autoriteiten in Kroatië. Zij stellen dat er in beginsel geen bezwaar tegen bestaat om de blokkade op te heffen, maar dat hiertoe een formeel verzoek moet worden gedaan aan de autoriteiten van de Krajina. Noch de Kroatische autoriteiten, noch UNPROFOR zullen hiertoe willen overgaan, omdat een dergelijk verzoek zou neerkomen op erkenning van de legitimiteit van het Servische gezag. Van belang is dat door deze blokkade niet alleen de oost-westverbinding is geblokkeerd, maar ook de belangrijkste weg van de Kroatische hoofdstad Zagreb naar Banja Luka in de "Servische" gebieden in Bosnië-Herzegovina.

Er zijn aanwijzingen dat Servische autoriteiten in de UNPA-oost weerbare mannen hebben opgeroepen voor militaire inzet in Bosnië-Herzegovina. Daarbij zou het met name gaan om leden van etnische minderheden, zoals Slowaken. In tenminste één geval zouden de betrokkenen onder bedreiging met geweld gedwongen zijn zich aan te melden. Hoewel deze incidenten niet bevestigd zijn, kunnen zij verband houden met pogingen tot "etnische zuivering" van de betrokken gebieden. Tegen de achtergrond van de intensivering van de militair-politieke betrekkingen tussen de Bosnische en de Kroatische Serviërs kan niet worden uitgesloten dat er inderdaad een inzet van dergelijke dienstplichtigen in Bosnië-Herzegovina plaatsvindt.

Recent is in Duitsland een aantal personen gearresteerd op beschuldiging van pogingen tanks en verrijkt uranium te smokkelen. De smokkelwaar zou afkomstig zijn uit de voormalige Sovjet Unie. Het feit dat zich onder de gearresteerden een aantal Kroaten bevindt, zou erop wijzen dat deze republiek, of mogelijk een

ander deel van het voormalige Joegoslavië, de bestemming voor deze smokkelwaar zou zijn. Het is zeker denkbaar dat Kroatië probeert tanks te verwerven, hetgeen, gezien het internationale wapenembargo tegen voormalige Joegoslavische deelstaten, de vorm zou moeten aannemen van smokkel. Het lijkt echter voorbarig om te concluderen dat Kroatië, of een ander deel van Joegoslavië, zou proberen atoomwapens te verwerven.

Macedonië

De "Joegoslavische" premier Panic heeft vorige week een bezoek gebracht aan zijn Macedonische ambtgenoot Crvenkovski. Daarbij is overeengekomen dat de landen zo spoedig mogelijk zullen overgaan tot wederzijdse erkenning. Bovendien zullen de economische betrekkingen worden geïntensiveerd zodra de strafmaatregelen tegen "Joegoslavië" zullen zijn opgeheven. Overigens heeft een gecombineerde missie van de EG en de VS onlangs gerapporteerd dat er nu reeds tamelijk intensieve handelsbetrekkingen bestaan tussen Macedonië en Servië; ondanks de sancties zou 60% van de Macedonische handel voor de noordelijke buurrepubliek bestemd zijn.

Conclusie/vooruitzicht

De gevechten in Bosnië-Herzegovina lijken weer te zijn verhevigd. Het belangrijkste wapenfeit wordt gevormd door de verovering van Jajce in centraal-Bosnië door de Serviërs. Hoewel het onwaarschijnlijk is dat dit een direkt gevolg is van de breuk tussen Kroaten en Moslims, houdt de val van de stad wel verband met de verzwakking van de onderlinge coalitie in verband met de onderlinge gevechten van de afgelopen weken. Ondanks pogingen om de samenwerking tussen beide bevolkingsgroepen te verbeteren, moet er, gezien de uiteenlopende visies met betrekking tot de toekomst van Bosnië-Herzegovina, rekening worden gehouden met verdere wrijvingen tussen Kroaten en Moslims.

De komende dagen zal in het federale parlement een motie van wantrouwen worden behandeld tegen de federale regering van premier Panic. Deze kan door de socialisten en nationalistes in het parlement worden gebruikt om de positie van de hervormingsgezinden te verzwakken. Een dergelijke gang van zaken kan de interne tegenstellingen in Servië tussen hervormingsgezinden en conservatieven verder verscherpen.